

BRUSSELS PHILHARMONIC

HAYDN DIE SCHÖPFUNG

Singt dem Herren alle Stimmen!

BRUSSELS PHILHARMONIC
PRESENTS **AN ATELIER PRODUCTION**
CONDUCTOR **KAZUSHI ONO**
WITH **VLAAMS RADIOKOOR**
SOPRANO **ILSE EERENS**
TENOR **ALLAN CLAYTON**
BASS **DIETRICH HENSCHEL**

WITH THE SUPPORT OF BESIDE TAX SHELTER AND THE BELGIAN TAX SHELTER

Vlaanderen
verbeelding werk

flagey

JOUW CONCERTAVOND

19:00 LIVE MUSIC HAL

Youth Orchestra Flanders String Ensemble
Francisco Ferreira - viool
David Blanco - altviool
Vladislav Glushchenko - cello

19:30 INLEIDING FOYER 2

Sander De Keere & Kazushi Ono (EN)

20:15 CONCERT STUDIO 4 (met pauze)

met boventiteling (NL/FR/EN)

JOSEPH HAYDN

Die Schöpfung, Hob.XXI:2 (1798)

Deel 1

- No. 1 Ouverture - Die Vorstellung des Chaos
- No. 2 Rezitativ (Raphael & chor) - Im Anfange schuf Gott Himmel und Erde
- No. 3 Arie (Uriel & choir) - Nun schwanden vor dem heiligen Strahle
- No. 4 Rezitativ (Raphael) - Und Gott machte das Firmament
- No. 5 Solo (Gabriel & chor) - Mit Staunen sieht das Wunderwerk
- No. 6 Rezitativ (Raphael) - Und Gott sprach: Es sammle sich das Wasser
- No. 7 Arie (Raphael) - Rollend in schäumenden Wellen
- No. 8 Rezitativ (Gabriel) - Und Gott sprach: Es bringe die Erde Gras hervor
- No. 9 Arie (Gabriel) - Nun beut die Flur das frische Grün
- No. 10 Rezitativ (Uriel) - Und die himmlischen Heerscharen
- No. 11 Chor - Stimmt an die Saiten, ergreift die Leier!
- No. 12 Rezitativ (Uriel) - Und Gott sprach: Es sei'n Lichte
- No. 13 Rezitativ (Uriel) - In vollem Glanze steigt jetzt die Sonne
- No. 14 Chor (soli) - Die Himmel erzählen die Ehre Gottes

Deel 2

- No. 15 Rezitativ (Gabriel) - Und Gott sprach: Es bringe das Wasser
- No. 16 Arie (Gabriel) - Auf starkem Fittiche schwinget sich der Adler

- No. 17 Rezitativ (Raphael) - Und Gott schuf große Walfische
No. 18 Rezitativ (Raphael) - Und die Engel rührten ihr'
unsterblichen Harfen
No. 19 Terzett (Gabriel, Uriel & Raphael) - In holder Anmut
stehn, mit jungem Grün
No. 20 Terzett (Gabriel, Uriel, Raphael & chor) - Der Herr
ist groß in seiner Macht

pauze

- No. 21 Rezitativ (Raphael) - Und Gott sprach: Es bringe
die Erde hervor
No. 22 Rezitativ (Raphael) - Gleich öffnet sich der Erde
Schoß
No. 23 Arie (Raphael) - Nun scheint in vollem Glanze der
Himmel
No. 24 Rezitativ (Uriel) - Und Gott schuf den Menschen
No. 25 Arie (Uriel) - Mit Würd' und Hoheit angetan
No. 26 Rezitativ (Raphael) - Und Gott sah jedes Ding
No. 27 Chor - Vollendet ist das große Werk (I)
No. 28 Terzett (Gabriel, Uriel & Raphael) - Zu dir, o Herr,
blickt alles auf
No. 29 Chor - Vollendet ist das große Werk (II)

Deel 3

- No. 30 Rezitativ (Uriel) - Aus Rosenwolken bricht
No. 31 Duett (Eva, Adam & chor) - Von deiner Güt', o Herr
und Gott
No. 32 Rezitativ (Adam & Eva) - Nun ist die erste Pflicht
erfüllt
No. 33 Duett (Adam & Eva) - Holde Gattin, dir zur Seite
No. 34 Rezitativ (Uriel) - O glücklich Paar, und glücklich
immerfort
No. 35 Chor & soli - Singt dem Herren alle Stimmen!

met Ilse Eerens (sopraan)

Allan Clayton (tenor)

Dietrich Henschel (bas-bariton)

Vlaams Radiokoor & Octopus Kamerkoor

Kazushi Ono (dirigent)

Bart Van Reyn (voorbereiding koor)

22:45 AFTERPARTY INKOMHAL

Happy New Season Happy Hour

TOELICHTING

Haaa-Ilelujah

Haaa-Ilelujah

Hallelujah, Hallelujah

Hal-lee-lu-jaaah!

Neen, je vergist je niet. Dit is wel degelijk een toelichting bij Die Schöpfung van Joseph Haydn. Maar wie raakt er nu niet geïnspireerd door het iconische koorgezang uit Georg Friedrich Händels Messiah. Haydn in ieder geval wel. Toen hij in 1791 in Westminster Abbey een herdenkingsplechtigheid bijwoonde, zou hij volgens biograaf Ferdinand Pohl diep geraakt zijn door de muziek.

Toen de krachtige muzikale golf van het 'Hallelujah' ons overspoelde [...] de kracht van de menselijke geest de lof van de Almachtige bezingend [...] bleef er nauwelijks een oog droog. Haydn, die vlakbij de koninklijke loge stond, hilde als een kind.

Toegegeven, er is wel wat twijfel over de accuraatheid van dat citaat. Zo is het pas jaren nadien neergeschreven, in 1867, meer dan een halve eeuw na het overlijden van Haydn. De tranen zijn moeilijk te bevestigen, maar dat Händels koormissen invloed op Haydn uitoefenden, staat buiten kijf. Musicologen Georg Feder en James Webster noemen de beleving zelfs 'de voornaamste stimulans voor het componeren van Die Schöpfung.'

GOD ALS POLYGLOT

Dat werk raakte aan het eind van de 18de eeuw in een stroomversnelling dankzij de artistieke en financiële ruggensteun van baron Gottfried van Swieten. Een welgestelde kunstminner die er nauwe, professionele

banden op naield met de groten van zijn tijd: Mozart, Beethoven en dus ook Haydn. Van Swieten vormde – vermoedelijk rond 1785 – een ‘Gesellschaft der Associierten’. Samen met enkele andere aristocraten organiseerde hij muziekavonden waar oratoria en andere werken in beperkte kring uitgevoerd werden. Deze ‘Associierten’ betaalden het honorarium van de componist en namen de kosten van de uitvoering voor hun rekening. Op de eerste sessies stonden Mozart-arrangementen van muziek van Händel op het programma. Na het overlijden van Amadeus in 1791 zou de focus verschuiven naar Haydn. Het is dit gezelschap dat Die Schöpfung in 1798 voor het eerst te horen krijgt.

Al nam van Swieten zelf geen genoegen met een zuiver financiële bijrol. Hij wou ook als librettist zijn steen bijdragen aan de creatie van Die Schöpfung. De baron had zijn strepen verdiend toen hij in 1796 de teksten voor Haydns koorversie van Die sieben letzten Worte unseres Erlösers am Kreuze had geredigeerd. Die Schöpfung was een logisch vervolg aan hun samenwerking.

Het idee voor dat oratorium kreeg vorm nadat Haydn van zijn impresario Johann Peter Salomon een libretto, The Creation of the World, in handen kreeg; een tekst die oorspronkelijk voor Händel – alweer hij – bedoeld was, maar nooit op muziek was gezet. ‘Ik zag meteen in dat zo’n verheven onderwerp Haydn de kans zou geven [...] om de volle kracht van zijn onuitputtelijke genie uit te drukken,’ zei van Swieten.

Die baseert zich voor de tekst van het schepingsverhaal, logischerwijs, voornamelijk op het Bijbelboek Genesis, aangevuld met

teksten uit Psalmen en uit John Miltons epische gedicht *Paradise Lost*. Bijzonder is dat *Die Schöpfung* van in het begin zowel in het Duits als in het Engels (*The Creation*) geconcipieerd is. Het werk wordt zelfs bestempeld als de eerste tweetalige compositie uit de muziekgeschiedenis. Van Swieten vertaalde zijn – oorspronkelijk Engelse – libretto, zodat Haydn op de Duitse tekst kon werken. Opvallend, daarvoor baseerde hij zich niet op een bestaande Bijbelvertaling. In het Duits probeerde van Swieten net zo dicht mogelijk bij de tekst en de prosodie van het Engels te blijven. '[ze] moeten zich gerealiseerd hebben dat het Engelse publiek niet gemakkelijk veranderingen in de heilige tekst van hun Bijbel zou accepteren,' zegt musicoloog en Groot-Brittanniëspecialist Nicholas Temperley daarover.

Het uiteindelijke libretto bestaat uit drie delen. De eerste twee volgen de Bijbelteksten nauwgezet: de schepping van hemel en aarde, licht, lucht, vissen, vogels en uiteindelijk mensen. Pas wanneer 'God keek naar alles wat Hij gemaakt had' laten van Swieten en Haydn Genesis los en bezingen ze in het derde deel de eerste gelukzalige uren van Adam en Eva in het aardse paradijs.

STEEDS STRUCTUREEL, SPEELS SCHILDEREN

De muziek die Haydn bij dat scheppingsverhaal componeert, is groots, uitgekiend en jubelend. Drie solisten vertolken in de eerste delen de rol van aartsengelen, in het derde deel kruipen twee van hen in de huid van Adam en Eva. In het verleden werd al eens gespeculeerd dat er daarnaast tot wel 400 muzikanten nodig waren voor een uitvoering van *Die Schöpfung*, dat aantal lijkt enigszins gemythologiseerd – 120 musici en 60 zangers

ligt waarschijnlijk dichterbij de waarheid. Maar er kan niet ontkend worden dat de componist alles uit de kast haalt voor zijn oratorium. Daar geeft Haydn zelf in 1801 de redenen voor:

Het [scheppingsverhaal] is altijd beschouwd als het meest sublieme en meest ontzagwekkende beeld voor de mensheid. Dit grote werk met passende muziek begeleiden, kan er alleen maar voor zorgen dat deze heilige emoties in het hart van de luisteraar versterkt worden, en dat ze hem zeer ontvankelijk maken voor de goedheid en almacht van de Schepper.

Hij neemt zijn componeertaak dan ook niet lichthartig op. Al in de eerste maat grijpt Haydn de luisteraar bij het nekvel. Met paukengeroffel verklankt Haydn de totale chaos waarin de schepping start, het onverwachte openingsakkoord in zo klein als goddelijke binnenkomer.

Dit soort muzikale schilderingen zal Haydn doorheen het hele oratorium gebruiken: de golvende bewegingen bij het scheppen van de wateren, het dartele fluitspel wanneer de vogels ter aarde komen. Ooggetuigen spreken lovend over zijn toonzetting van het majestueuze eerste licht. 'Toen [dat] voor het eerst uitbrak,' beschrijft F.S. Silverstolpe, 'leek het wel dat er lichtstralen uit de ogen van de componist schoten. De betovering van de geëlektriseerde Weners was zo diep dat de uitvoerders enkele minuten niet verder konden spelen.'

Haydn speelt met zijn noten zelfs muzikale spelletjes op de tekst van van Swieten, onder meer door een lang aangehouden noot te gebruiken op de eerste lettergreep van 'ewigheit' (eeuwigheid). Maar, bij al die

klankschilderingen en spelerei verliest Haydn nooit de grote structuur van zijn werk uit het oog. Om het goddelijke licht te verklanken, gebruikt de componist bijvoorbeeld een do groot-akkoord. Op die manier lost hij de spanning op die al sinds de do klein-opening van de instrumentale introductie in de muziek vervat zit. Het is dit samenvloeien van episch subject, muzikale vertelkracht en formele begaafdheid die Die Schöpfung tot een van Haydns meesterwerken maken.

Het hoeft dan ook niet te verbazen dat het oratorium al snel uit de privévertrekken van de 'Associerden' barst. In 1799 krijgt het grote publiek Die Schöpfung voor het eerst te horen in het Weense Burgtheater, een voorstelling die onherroepelijk uitverkocht is. Haydns internationale faam maakt het werk vrijwel onmiddellijk tot een vaste waarde op concertprogramma's. Voor Haydns dood in 1809 zal het werk alleen in Wenen maar liefst veertig keer uitgevoerd worden; nog eens bijna veertig keer buiten Oostenrijk, verspreid over het hele Europese vasteland en in de Verenigde Staten.

... en Haydn zag dat het goed was.

Toelichting door Jasper Croonen

KAZUSHI ONO, muziekdirecteur

www.kazushiono.com

Sinds het seizoen 2022/23 is Kazushi Ono muziekdirecteur van Brussels Philharmonic. De muzikale persoonlijkheid van Ono is een mix van de cultuur uit zijn geboorteland Japan en de Europese invloeden die hij als student in zich opnam. In zijn werk komen beide

invloeden aan het oppervlak en combineert hij stijlen en vormen, van barok tot nieuw bestelde werken, en van orkest- tot operamuziek. Hij ging al aan de slag in operahuizen en concertzalen in alle hoeken van de wereld. Onlangs nam hij de fakkel over als chef-dirigent van Brussels Philharmonic, terwijl hij diezelfde functie ook bekleedt bij het Tokyo Metropolitan Symphony Orchestra (TMSO) en als artistiek directeur actief is bij het New National Theatre Tokyo.

BART VAN REYN, voorbereiding koor

www.bartvanreyn.com

Bart Van Reyn is sinds seizoen 19-20 muziekdirecteur van het Vlaams Radiokoor. Zijn dynamische aanpak, doorgedreven kennis van het repertoire en grote passie voor het métier sluiten perfect aan bij DNA van het Radiokoor. Samen zullen ze het rijke vocale verleden eren en levend houden door vandaag te werken aan de geschiedenis van morgen: als radar voor nieuwe muzikale en maatschappelijke tendensen, als bewaarder en behoeder van ons vocale erfgoed.

Bart Van Reyn voelt zich thuis in een breed repertoire: van barok tot hedendaags, en zowel in oratorium, opera, orkestliederen als in a capella muziek – met de stem als rode draad.

ILSE EERENS, sopraan

www.ilse-eerens.com

De Belgische Ilse Eerens heeft een indrukwekkend palmares in het barokke en classicistische repertoire. In die context is ze op verschillende internationaal gerenommeerde

podia te vinden waaronder de Munt, Salzburger Festspiele, Royal Opera House en Theater an der Wien. Ze werkte eerder al samen met orkesten zoals Symphonieorchester des Bayerischen Rundfunks, Brussels Philharmonic en Orchestre National de Radio France, en deelde reeds het podium met dirigenten waaronder Yannick Nézet-Séguin, Jaap Van Zweden en Kazushi Ono. Haar prestaties werden meermaals bekroond met onder meer de Arleen Auger-prijs in de International Vocal Competition 's-Hertogenbosch, en de derde laureaatspositie in de ARD-Musikwettbewerb.

ALLAN CLAYTON, tenor

Allan Clayton heeft zich gevestigd als een van de meest opwindende en gevraagde zangers van zijn generatie. Hij studeerde aan St John's College, Cambridge en aan het Royal Academy of Music in Londen. Hij is een Associate of the Royal Academy of Music en voormalig BBC New Generation Artist van 2007-09. Zijn prijzen zijn onder andere "The Queen's Commendation for Excellence" en een Borletti-Buitoni Trust Fellowship. Hij werd in 2021 benoemd tot MBE in de verjaardagseerlijst van de Koningin.

Zijn debuut in 2022 aan de Metropolitan Opera in New York in de hoofdrol van de Amerikaanse première van Brett Dean's Hamlet werd ontvangen met wijdverbreide kritische lof, waarna hij optrad in Peter Grimes, waarover de New York Times verklaarde: "Een tenor verovert zijn plek tussen de sterren van de Met Opera".

DIETRICH HENSCHEL, bas-bariton

www.dietrichhenschel.com

De bariton Dietrich Henschel staat bekend als een regelmatige gast bij grote operahuisen, als een gewaardeerde vertolker van liederen en oratoria, en als de bedenker en hoofdrolspeler van uiteenlopende multimedia-projecten. Zijn repertoire strekt zich uit van Monteverdi tot de avant-garde.

VLAAMS RADIOKOOR

www.vlaamsradiokoor.be

Het Vlaams Radiokoor werd in 1937 als professioneel kamerkoor opgericht door de toenmalige openbare omroep (NIR). Vandaag is het Vlaams Radiokoor een referentie voor vocale muziek in Vlaanderen en Europa, en wordt het zowel in binnen- als in buitenland tot de top gerekend.

De jonge Belgische dirigent Bart Van Reyn is de muzikdirecteur van het Radiokoor. De gedeelde passie voor barok en hedendaags repertoire, het geloof in de stem als ultieme vertolker van onze emoties, en het streven om ons vocaal erfgoed toegankelijk te maken voor zangers en publiek zijn wat ensemble en dirigent verbindt.

Het Vlaams Radiokoor is een instelling van de Vlaamse Gemeenschap.

OCTOPUS KAMERKOOR

www.octopusensembles.be

Octopus is een veelzijdig ensemble dat naar buiten treedt in wisselende bezettingen van 24 tot 100 zangers onder de vorm van het

Octopus Kamerkoor en het Octopus Symfonisch Koor. Octopus werkt sinds de oprichting door dirigent Bart Van Reyn op projectbasis, en wist op korte tijd een bevoorrechte positie in Vlaanderen te veroveren. Het ensemble bestaat uit een mix van gedreven semi-professionele en professionele zangers, en biedt conservatoriumstudenten zang een brug naar een professionele carrière.

BRUSSELS PHILHARMONIC

www.brusselsphilharmonic.be

“De wereld heeft symfonische muziek nodig. En symfonische muziek heeft de wereld nodig.”

Dat is de overtuiging van Brussels Philharmonic. Als symfonisch orkest, opgericht in 1935 onder de vleugels van de Belgische openbare omroep, zit het in ons DNA om de symfonische wereld maximaal te ontsluiten. Door te vernieuwen met respect voor het waardevol verleden houden we symfonische muziek van gisteren, vandaag én morgen relevant en inspirerend - voor onszelf en de hele samenleving. Dat doen we vanuit de historische Studio 4 van Flagey in Brussel, samen met muziekdirecteur Kazushi Ono: hij deelt onze open en avontuurlijke geest en het rotsvast geloof in de noodzakelijke kruisbestuiving tussen kunst, het leven en de maatschappij.

Brussels Philharmonic is een instelling van de Vlaamse Gemeenschap.

MUSICI

DIRIGENT

Kazushi Ono

CONCERTMEESTER

Henry Raudales

VOORBEREIDING KOOR

Bart Van Reyn

SOLISTEN

Ilse Eerens, sopraan

Allan Clayton, tenor

Dietrich Henschel, bas-bariton

VIOOL 1

Nadja Nevolovitsch ⁽¹⁾, Bart Lemmens ⁽²⁾,

Olivia Bergeot, Annelies Broeckhoven,

Stefan Claeys, Cristina Constantinescu,

Justine Rigutto, Kristina Rimkeviciute,

Elizaveta Rybentseva, Alissa Vaitsner, Gillis

Veldeman

VIOOL 2

Mari Hagiwara ⁽¹⁾, Véronique Burstin, Yumi

Ichimura-Goto, José Manuel Jiménez Garcia,

Mireille Kovac, Eléonore Malaboef, Sayoko

Mundy, Julien Poli, Eva Pusker, Dirk Uten,

Stefanie Van Backlé, Bram Van Eenoo

ALTVIOOL

Mihai Cocea ⁽¹⁾, Griet François ⁽²⁾, Philippe

Allard, Marina Barskaya, Hélène Koerver,

Agnieszka Kosakowska, Stephan Uelpenich,

Patricia Van Reusel

CELLO

Karel Steylaerts ⁽¹⁾, Francis Mourey ⁽¹⁾, Barbara

Gerarts, Bénédicte Legrand, Emmanuel

Tondus, Elke Wynants

CONTRABAS

José Vilaplana Herruzo ⁽¹⁾, Luzia Correia Rendeiro Vieira, Daniele Giampaolo, Simon Luce

FLUIT

Wouter Van den Eynde ⁽¹⁾, Jill Jeschek ⁽²⁾, Sarah Miller

HOBO

Maarten Wijnen ⁽¹⁾, Emily Ross

KLARINET

Anne Boeykens ⁽¹⁾, Midori Mori ⁽²⁾

FAGOT

Gordon Fantini ⁽¹⁾, Jonas Coomans ⁽²⁾, Alexander Kuksa

HOORN

Hans van der Zanden ⁽¹⁾, Claudia Rigoni

TROMPET

Florian Begarie ⁽¹⁾, Diego Hernandez Torres

TROMBONE

David Rey ⁽¹⁾, William Foster ⁽²⁾, Tim Van Medegael ⁽²⁾

PAUKEN

Gert D'haese ⁽²⁾

PIANOFORTE

David Miller ⁽²⁾

VLAAMS RADIOKOOR

SOPRAAN

Jolien De Gendt, Sylvie De Pauw, Wei-Lian Huang, Karen Lemaire, Kristien Nijs, Charlotte Schoeters, Barbara Somers, Amélie Renglet

ALT

Helen Cassano, Victorina Eeckeloo, María Gil Munoz, Eva Goudie – Falckenbach, Estelle Lefort, Lieve Mertens, Anna Nuytten, Sandra Paelinck

TENOR

William Branston, Gunter Claessens, Adriaan De Koster, Paul Foubert, Ivan Goossens, Michiel Haspeslagh, Paul Schils, Roel Willems

BAS

Conor Biggs, Jean Manuel Candenot, Erks Jan Dekker, François Heraud, Alberto Martínez, Andrés Soler Castano, Thomas Vandenabeele, Jan Van der Crabben

OCTOPUS KAMERKOOR

SOPRAAN

Clara Dijckmans, Muriel Gazin, Jente Totté, Marleen Verguts

ALT

Lies De Wilde, Hermien Heres, An-Sofie Nédée, Marieke Van Hooff

TENOR

Jos Braeken, Luc Dierick, Steven Duyck, Jan Rombaut

BAS

Guillermo Cardon

⁽¹⁾ aanvoerder

⁽²⁾ solist